

סבר כר' יהושע דפתח בטהרה לטהר הספק ואי לאו הוי כתיב לטמאו או לטהרו וא"כ מתחיל בגנות הוי מתחילה ע"ז ועוד צדדתי בפ' הגדה חדש בס"ד אחד קראתיו פה אחד ע"ש:

כט. פני הדור כפני הכלב. שמעתי כי הנה כתיב תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות. והני כלבין דחציפין הם עניים כמ"ש לית דעני מכלבא והם חצופים ובשמים זו דמיה"ם במ פני הדור אך דלים הן ממון ומתורה ומצוות ועם כל זה הני עז"י דמסגן על מגן ודבריהם דברי גרגן ושפיר גדם"ו נאו"ת פני הדור כפני הכלב:

ולי ההדיוט אפשר לומר במה שפירש הרב הגדול מהר"י רוזאניס ז"ל פ' והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים לא ידעו הבין במה שאמרו רז"ל צדקה עשה הקב"ה עם הכלב שמשאא אכילתו במעיו ג' ימים. וגם כתיב והיה ה' עם השופט דכאשר הוא מכוין לשם שמים ה' עמו לעוזרו ולתומכו והיינו דקאמר והכלבים עזי נפש וצועקים לאכול לא ידעו שבעה שהקב"ה משאא אכילתו ג' ימים דאם היו יודעים זו הטובה היו שקטים. זכיוצא בזה והמה רועים לא ידעו הבין מה דכתיב והי' ה' עם השופט והי"ל לכוין לשם שמים ולבטוח עליו יתברך שהוא יהיה עמהם עכ"ד הרב ז"ל ואפשר להסמך זה דזה רמו פני הדור פני הארץ שהם רועים לא ידעו כי ה' עמם כמו פני הכלב שהוא עז וכעסן על שלא ידע שהקב"ה משאא אכילתו ג' ימים: או יראה במ"ש הרב מהרח"ש ז"ל בחי' בסוף ס' תורת משה להרב בנו ז"ל הנדפס מחדש. עמ"ש עבר עבירה ושנה בה ככלב שב על קיאו דכשגונב לוקח הדבר כמו גנב וכשמקיא אינו מתבייש ועושה כעושה בשלו וכן העובר עבירה בראשונה מתבייש כגנב וכששונה נעשה לו כהתר כמו הכלב שב על קיאו עכ"ד. וזה רמו פני הדור שעושים עבירות ושונים כפני הכלב דשב על קיאו ואפשר דלזה אמרו בתקונין צוחין ככלבין:

מהזהר הקדוש בר"מ דף רל"ח כמ"ש ביאיר נתיב ועיין לעיל אות י"ב:

כה. פרעה נאחו בסבך ניצוצות הקדושה שנפלו מאדה"ר בסט"א וכן רמו פרעה כי בראש וסוף הם אותיות פה גימט' מילה ובאמצע יש אותיות רע סביב רשעים יתהלכון:

כו. פה היא מלכות כמ"ש בפתיחת אליהו והוא גימט' מילה דההוא צדיקא בשביעאה אתאחיד. ותיבת פה עם הכולל גימט' אלהים:

כז. פרעון מי שיש לו חובות צריך שיפרע חובותיו ויעשה צדקה כמו שהוכחנו במ"א פז) מהזהר הקדוש וספר החסידים. וזהו פירוש פ' בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' דרך הלצה בפרוע פרעות בשראל אחר שיפרע חובות'. בהתנדב עם. כן פירשו הקדמונים. ויראה במ"ש גזל מאחד מה' ואינו יודע [מ]מי מניח גזלה ביניהם ומסתלק. ר' עקיבא אומר עד שישלם לכל אחד ח"ש בפרוע שכבר פרע הגזלה. עם כל זה פרעות בישראל צריך לפרוע פרעונות הרבה עד שישלם לכל אחד. או בהתנדב עם לצאת י"ח ברכו ה' שנתן לנו תורת אמת שצריך לצאת ידי פרעון בשלם שבפנים:

כת. פתח דברין יאיר. אמרו בנויר דף ס"ה דספק אם בהרת קדמה לשער לבן ר' יהושע מטהר דפתח הכתוב בטהרה דכתיב לטהרו או לטמאו ורבנן פליגי ומאי דנקט לטהרו משום פתח דברין יאיר ע"ש אלמא משום פתח דברין לא חש הכתוב שנטעה לטהר הספק וזהו סברת רבנן. ובדרושים פירשתי דבהכי פליגי במאי דתנן מתחיל בגנות דמר סבר עבדים היינו דסבר כרבנן דפתח הכתוב בטהרה ולכן אין להתחיל מתחילה ע"ז ועבדים מוכרח דבעי לו' ויוציאנו ומר

דבש דיבורים

פז) ע' לעיל מע' ו' אות ז' וש"נ.

ל. פרח עשן בעדי. בלקוטי של ר"ג קרא כתוב ואתה ה' מגן בעדי עשה למען פרח עשן בעדי ונלאו רבים להבין דבריו. והרב עיר וקדיש מהר"ר שמשון מאוסטרפולי זצ"ל פ"י שהוא נוטריקון אבותיו של דוד המלך ע"ה פרץ רם חצרון עמינדב שלמון נחשון בועז עובד דוד ישי. וזהו שאמרו רז"ל מגן בעדי לא בזכותי אלא בזכות אבותי. בסוף ספר קרנים בלקוטים אשר שם ובוזה אפשר לרמח פ' צדיק כתמר יפרח אשר דרשוהו רז"ל בשוחר טוב והביאו בילקוט בדוד המלך ע"ה ע"ש וז"ש צדיק כתמר כמו שתמר יצאו ממנה צדיקים יפרח ר"ת ישי פרץ רם חצרון ראשי המשפחה ונקט ישי שהוא אביו ברישא שהיה מפורסם בדור ההוא שהיה יוצא ונכנס באוכלוסא והוא א' מד' שמתו בעטיו של נחש כמשו"ל בשבת דף נ"ה ע"ש:

לא. פסח עיין לעיל במערכת למד אות י"ב דשייך לפסח ע"ש בס"ד

לב. פרעה הרשע ומצרים היה להם ג' אמונות רעות א' שהעולם קדמון ואת"ל פועל הטוב אינו פועל הרע ואת"ל אינו משגיח בתחתונים על כן בריש כל מרעין דמא אלוהו שהוא היאור דמו בראשו נגעו ומזה נודע שיש אלוה בעולם וכן א"ל בזאת תדע כי אני ה'. ובמכת הצפרדעים אמר למען תדע כי אין כה' אלהינו אשר הוכה בצפרדעים וכאשר התפלל משה רבינו ע"ה אז יסי"ר משה בתפלתו הצפרדעים והניח יתרם על היאור ונודע כי אין כה' אלהינו והכל ברצונו טוב ולא טוב והוא יחיד בעולמות. ובמכת הערוב אמר אני ה' בקרב הארץ משגיח בפרטי פרטות להשחית המורדים ולהציל הבוטחים בו וניכר פרטות ההשגחה וזהו כי אני ה' בקרב הארץ. ע"כ דברי המפרשים. ואני בעניי כתבתי כי יש בכל אחת מאלה דם צפרדע ערוב ביטול כל דעותיו כזבי"ם לכל דבריהם כמו שכתבתי בעניותי בנחל קדומים פ' וארא ע"ש באורך: לג. פר' גדעון דצוה לו הקב"ה קח פר' השור אשר לאביך אם נאמר פר' למה

נאמר שור גם אמרו השור אשר לאביך בה"א הידיעה צריך ביאור. וגם אמרו בש"ס בתמורה דף כ"ט דהותרו שמנה עבירות בפר זה באותה הלילה בהוראת שעה ולהבין כל זה דע דגדעון אתי ממנשה בכור יוסף הגולד מאסנת בת שכם בן חמור. ונתגלגל שכם בן חמור בשור זה לתקונו ועתה בא גדעון מבני יוסף לתקן העוות שהיה בהם בהיותם בני אסנת. וזה היתה תמיהתו הנה אני הדל באלפ"י מלשון שגר אלפיך ואיך נתחלף חמור בשור. כי השור כשר לזבח ואנכי הצעיר בבית אבי ומוטל עלי לתקן כל משפחתי. הרמ"ע ז"ל בשם מהר"י סרוק ז"ל בס' גלגולי נשמות:

וגורי האר"י ז"ל כתבו דחצי שבט מנשה פטר רחם דאסנת באה נחלתו מעבר לירדן מאחר שהיה לו פגם שבא מאסנת וגם ראובן שניתנה לאה ליעקב בבלי דעת וגם זלפה שפחת לאה נתנתה לאה בחשאי לכך לא זכו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה לארץ הקדושה וזה רמז הפסוק כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה מנשה גד ראובן ר"ת מגר עות כלומר עוות שהיה בהם נשארו חוצה וכן כתב הרמ"ע ז"ל במאמר חקור דין ח"ג פרק י"ח עש"ב: ובא וראה מפלאות תמים דעים שהוא רוצה בכבוד בריותיו ומסתיר מומי בני אדם. הלא תראה דמשום עונש כי החטא גר"ם לשבט גד ראובן מנשה שלא לבא בארץ ישראל הנבחרת ונשארו בעבר הירדן. וכדי שלא לפרסם ענינם שלא יתביישו נתן ה' בלבם שהם ישאלו אחוזתם בעבר הירדן ונתחננו למשה רבינו ע"ה ע"ז ועשו תנאים והלכו עם אחיהם למלחמה כדי לזכות לאחוזת בעבר הירדן דבר שהוא עונש להם הם עצמם בקשוהו בתחינה ובטורת וה' עשה שלא יתביישו:

והלא מראש יעקב אבינו ע"ה כאשר שכל ידיו להניח ימינו על ראש אפרים ושמאלו על ראש מנשה. אירע ליוסף הצדיק ע"ה ואמר לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשי. ויעקב אבינו ע"ה טעמו ונימוקו דאדרבא מנשה להיותו בכור פטר רחם

מאסנת יסוב לאחור. אבל לא גילה לו. רק אמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם ואולם אחיו הקטון וכו' כלומר ידעתי בני כי הבכור קצת פגום שהוא פטר רחם אסנת. ידעתי שהקב"ה מכסה מומי בני אדם שלא יתביישו כמו שעשה בנחלת עבר הירדן לכן הלא זה דברי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו ולא אמר הטעם העיקרי:

וחוזרני לענין זלפה שהוא חידוש גדול ולשון הרמ"ע ז"ל כן הוא שם במח"ד זלפה שפחת לאה נתנה ליעקב בחשאי כדכתיב ותקח ותתן שלא נמלכה לאה ביעקב תחלה כמו שעשו שרה ורחל והוא טעם בגד שאמרה לאה יש אם למסורת לפיכך לא זכו ראובן וגד ליטול חלק בארץ וכו' עכ"ל. ואם נאמר שלא הכיר בה יעקב וסבר שהיא לאה הוא חידוש גדול שלא נמצא ברז"ל רמז ואדרבא ממה שארז"ל על בגד שבא על שפחתו ובגד באשת נעורים מוכח איפכא ואם נאמר דהכיר בה יעקב טרם ישכב. ואינו דומה לראובן רק שלא נמלכה לאה בו בתחילה אך הכיר בה הלב מהסס דלא היה כדאי זה לדחותו מהארץ ¹²³⁴⁵⁶⁷כראובן וצ"י:

לד. פלימו אמרו בפ' עשרה יוחסין דהוה רגיל לו גירא בעינא דשטנא יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה אדמי ליה כעניא אפיקו ליה רפתא אמר יומא כי האידנא וכו' גער בה ועשה עצמו כאלו מת שמע דקאמרי פלימו קטל גברא ערק וכו' חזייה דהוה מצטער גלי נפשיה א"ל מ"ט אמרת הכי ואלא היכי אימא רחמנא לגער ביה וכו' ע"ש כל המעשה באריכות:

הענין כי לבן ונבל שניהם צרי עין ועתה נתקנו (פירוש מה שהיה ראוי לתקון) ובאו בחסיד פלימו וראה בעיניך כי לבן נבל עם ב' כוללים לשתי שמות הוא גימט' פלימו ובא השטן להכשילו לראות היאחו דרכו כראשונות לתיות צר עין ואדמי ליה כעניא והכעיסו כמה הכעסות לראות אם יגרשנו כאשר

עשה נבל שלא רצה לתת לעבדי דוד מאומה והיה אומר גירא בעינא וכו' שהיה מכיר עצמו בחזק מדת הנדיבות ורצה לומר שלא יסיתנו עוד ולא ישמע לו והפך לבן טהור הוא והיה זה בערב יוה"כ כי גם נבל מת בעשרת ימי תשובה כמשז"ל. וכנגד הצער שציער ליעקב ברדפו אחריו גם עתה בא הפ' לצערו. גלגולי נשמות מהרמ"ע ז"ל שקבל ממהר"י סרוק ז"ל. ואפשר דלהיותו בגלגולים שעברו צר עין והוא מסט"א ועתה הוא טוב עין לכך היה אומר גירא בעינא וכו'. וא"ל כי לא יאמר כן דנראה כי כחו עשה זה ואינו כן דאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו אלא יאמר רחמנא וכו' כי הכל ממנו יתב. והשמיע קול פלימו קטל גברא ר"ת גימט' יעקב עם הכולל לרמוז דכנגד מה שציער ליעקב הוא מצערו עתה:

לה. פרץ דאתי מפרץ הוא מלך והיינו דאמר נבל רבו עבדים המתפרצים כלומר אומרים שהם מפרץ והם מלכים וז"ש המתפרצים שמחשיבים עצמם שהם מפרץ כ"כ בס' פרח לבנון:

לו. פנחס ברח מההוראה ולא קבל להיות ראש אחר יהושע לתקן אשר נדב ואביהוא הורו הלכה בפני רבם הרמ"ע ^{לוצר החכמה}מח"ד ח"ד פי"ט:

לז. פרעון כשהקב"ה מושיב ישראל מראה מרוב חיבה ימינו גברתנית שנאמר ויוציאך בפניו בכחו הגדול וז"ש ימינך ה' גאדרי בכח. וכשהוא פורע לרשעים. כתיב ימינך ה' תרעץ אויב לשון נקבה ואין צורך להראות ימינו בכח רבינו אפרים ז"ל בפ"י עה"ת כ"י פ' בשלח:

לח. פרעון הקב"ה נפרע מהרשעים בשם נ"ת מע"ב שמות והוא ר"ת נטית ימינך תבלעמו. וכתוב יהיו נגד ה' תמיד רבינו אפרים זל"ה שם:

טל. פורים בתרגום הוא פוריא ויש רמז דעיקר הגם הוא והמן נופל על המטה ובמסרה ב' נופל על המטה ויתחזק ישראל וישב על המטה דבזכות יעקב אבינו

כערך גדול (פט) שבפ' ערכין ע"ש והרב פני יהושע ז"ל כתב פ"ק דמגילה שנתן על כל א' מישראל ל' שקלים כעבד והאריך וכתב שאח"כ מצא ברקח כדבריו ממש ולא נטה ימין ושמאל מדבריו כלל. וק' דבעיקר הדבר חלוק הוא דהוא אמר דנתן על כל א' מישראל ל' כעבד ורבינו בעל הרקח כתב ו' שקל כערך הגדול של פ' ערכין ומ"מ לדברי רבינו הרקח נתן ו' על א' מס"ר. וכיוצא בזה כתב הרב עיר וקדיש מהר"ח ו' עטר ז"ל שנתן מחצית השקל בעד כל אחד מס' רבוא בעד ו' שנה דימי שנותינו ע' שנה ומבן עשרים נותן מחצית השקל ונשארו ו' שנה לע' עש"ב בס' ראשון לציון. וא"כ בין לדברי רבינו בעל הרקח ז"ל בין לדברי הרב מהר"ח ז"ל נתן ו' למר ערך ו' שקל ולמר בעד ו' שנה. וזה רמזו רז"ל מפ' אחר הדברים האלה גידל עד ויתלו את המן ע' פסוקים רמז דאחר ע' יום פסוקים נפסקו ימי חייו וז"ש לתכלית ע' דהיינו ע' יום נתלה על ו' שנתן ו' שקלים כערך גדול שבערכין או בעד ו' שנה ולכך נתלה על ו'. וזה רמז לחיוב שתיית יין בפורים כי יין גימט' ע' דאחר ע' יום נתלה. וגם כפ' דברי הרב מהר"ח הנז' רמזו בתיבת יין דאחר שני יודין גימט' כ'. נ' שרצה ליתן על נ' שנה לכל אחד ותלו אותו על נ'.

ואפשר זה רמז מ"ש במדרש לקח טוב רוח הקודש אומרת הכסף נתון לך העץ נתון לך העץ רמז ע' לע' יום ואותיות צ"ה גימט' המן שבעבור הכסף של עשרת אלפים ככר העץ נתון לך לך גימט' נ' שנתלה על נ'. ויש לרמוז כי פורים אותיות פרימו על שם הכתוב פרימו מארץ תאבד והיה שכרו על הפור. ולכך נקרא פורים:

ע"ה שהיתה מטתו שלימה ניצלנו ולכן המן נתלה על עסקי מטה. וזה רמז פוריא שהוא מטה בלשון ארמי ובהכי א"ש מ"ש רבינו הרקח רמז בפ' ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע ומהמ"ן יושע ע"ש ולפי מ"ש גורי האר"י ז"ל דמרדכי היה גיצוץ יעקב אבינו ע"ה וניצלנו בזכותו א"ש ועת צרה ליעקב ממש כי מרדכי גיצוץ שלו ומהמן יושע ועוד הארכתי אני הדל בדרושים בס"ד:

ודרך צחות אפשר זה רמז מ"ש פ"ק דכתובות פוריא שפרים ורבים עליה כי בנס פורים היה קיום לישראל מגזרת המן שרצה לכלותם ואנחנו חיים ופרים ורבים על נס פורים:

מ. פורים אמרו רז"ל במדבר רבה פ' נשא מפ' אחר הדברים האלה גדל המלך עד ויתלו את המן ע' פסוקים לתכלית ע' נתלה על ו' ואפשר בהקדים מ"ש הרב עיר וקדיש הרשב"א הלוי ז"ל דכל שררת המן שחיק טמא היה ע' יום וביום ע"א נתלה. (פח) עוד נקדים מ"ש רבינו בעל הרקח ז"ל דעשרת אלפים ככרי כסף שנתן המן הי' שקלים כנגד ס' רבוא ישראל לכל א' ו' שקלים

דבש דיבורים

(פח) ע' לעיל מע' י' אות ל"ו וז"ל. (פט) ע' רבנו בחיי פ' פקודי ל"ח כ"ה ד"ה ומעתה שכ' ג"כ כהרוקח ע"ש וע' במנות הלוי על הפ' אם על המלך טוב (קכב). שהביא ג"כ את דברי הרוקח וגם דברי החזקוני פ' תשא ל' י"ד ועוד. ע"ש באריכות וע' הגהות הב"ח מגילה סז. וע' הגהות מהרש"ם שם שציין לאלשיך הק' פ' תשא.

מערכת צ

השכינה אדני שמנהגת העולם שנא' אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור וז"ש פתוח תפתח

א. צדקה מי שקבל לעשות צדקה וחסד משפיעין עליו מלמעלה (צ) ע"י

הת"ח היא העולה שמתביישים כנשים ודינא הוא הבנות יזונו:

ה. צדקה הנותן צדקה גורם יחוד קבה"ו כמ"ש רבינו האר"י ז"ל (צא) ואפשר לרמוז כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' בגלל גימ' אדני. הדבר רמז לזיווג ע"ד ראוה מדברת הזה רומז לקב"ה ע"ד זה אלי ואנוהו שם רמז כי בצדקה מיוחד קב"ה ושכינתיה וע"כ יברכה ה"א:

ו. צדקה מי שהוא רגיל לעשות צדקה תדיר ופעם אחת נמנע לעשות. מקטרגים עליו כמו שמצינו באברהם אע"ה שהפליא לעשות חסדים גדולים וביום הגמל את יצחק שעשה משתה קטרג עליו דעשה משתה גדול ולא הקריב אפי' תיר וגו' לה' כמו שאמרו רז"ל וכתוב אל ישוב דך נכלם והוא ר"ת אדני וס"ת גימ' אמן עם הכולל שהוא גימ' הוי"ה אדני כי ע"י הצדקה עושה יחוד שלם:

ז. צדקה המפייס לעני מתברך ב"א ברכות והנותן צדקה מתברך בו' ברכות כמ"ש פ"ק דבתרא וא"כ עושה צדקה ומפייס לעני מתברך בטו"ב ברכות וזה רמז כי בגלל הדבר הזה הוי"ה גי' טו"ב. ויש לרמוז שמתברך בו' ברכות נגד ו' שהוא מיוחד הוי' עם צדקה שהיא ה' והמפייס כנגד ו"ה מתברך ב"א ברכות כמספר ו"ה ושניהם מספר טו"ב שהוא יסוד ועיקר הצדקה עם ת"ח שרומזים לנצח הוד רמז שמיחד נה"י עם מ':

ח. צדקה צריך לעשות ביותר בתשרי וכמ"ש הרמב"ם דבעשרת ימי תשובה מרבים בצדקות. והדין נותן כי השב צריך לעשות צדקה וכמ"ש רבינו אפרים ושב"ה בצדקה ויש כמה טעמים דצדקה מכפרת על המזיד כמשו"ל בילקוט ריש פ' שופטים. ועוד דמהצדקה מורה שיש לנו דין בנים כמ"ש פ"ק דבתרא. והתשובה היא מדין בנים דאב שמחל על כבודו כבודו מחול. וזה טעם דהגוים אין להם תשובה וגם הצדקה שעושים חטאת הוא להם. ואחר ימי התשובה בא חג הסוכות

את ירך את יוד"ך כי מא' עד ט' עולה מ"ה ויוד"כ' הם ס"ה כמנין אדני. הרב סמיכת חכמים משם המקובלים דף טו"ב:

ב. צפרה היתה תאומתו של הבל שלקח קין ועתה יתרו הטוב שבקין נתן צפרה למשה שהוא הבל וצפרה תאומה יתירה שלקחה ממנו. האר"י ז"ל. וכן צפרה גי' למשה. ואפשר עוד לרמוז כי צפרה מלא גימ' משה הבל עם הכולל:

ג. צפרה נקברה במערת המכפלה עם משה רבינו ע"ה אצל אבות העולם ס' התמונה הביאו ילקוט ראובני פ' הברכה על פ' ויקבור אותו בגיא מול בית פעור ע"ש. [ובאיכה רבתי בפתיחות אמרו שאמר הקב"ה לירמיה הע"ה בחרבן שיקרא למשה רבינו ע"ה וא"ל איני יודע היכן משה קבור וא"ל לך על שפת הירדן וקרא בן עמרם וכו' ועיין באסתר רבתי בפ' אם על המלך טוב יכתב וכו' ע"ש]. אמנם בזהר הקדוש סוף פ' ויהי דף ר"ן ע"ב אמרו כיון דעאל יעקב למערתא וכו' כדין אשתלים מערתא ועד יומא לא קבילת מערתא בר נש אחרא ולא יקבל ונשמתינ דזכאן אעברן מקמיהו בבי מערתא וכו' ע"ש ועיין במערכת תי"ו אות כ"ט:

ד. צדקה אמרו רז"ל דעיקר הצדקה עם תלמיד חכם. ושמעתי טעם לזה עם הדין דהבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. והת"ח גמירי דאהדורי אפתחא לא מהדר ומתביישים וא"כ צריך לזונם בכבוד ושאר עניים ישאלו על הפתחים ע"כ שמעתי ואפשר דזה טעם מ"ש ביומא אליכם אישים אלו ת"ח שדומים לנשים כלומר דומים לנשים דמתביישות וה"נ ת"ח אהדורי אפתחא לא מהדר ובוזה הם דומים לנשים ולכן הצדקה עם

דבש דיבורים

(ז) ע' מראית העין אבות פ"א מ"ה.
(צא) ע' שמחת הרגל על רות בפ' ויאמר לקוצרים
אות ב' וע' לקמן אות ל"ו.

או אתגור גזרה וניצול לקוטי גורי האר"י
ז"ל והרמ"ע ז"ל כ"י:

יג. צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה
כמשו"ל ואפשר שהטעם ע"ד
מ"ש רז"ל ע"פ חשבתי דרכי שהיה אומר
דהע"ה למחר אני הולך לטייל לראות דירה
נאה וכיוצא והטעם להטעות ליצה"ר שלא
יקטרג עליו וכן הצדיקים אומרים מעט כדי
שהיצה"ר לא יקטרג וימנעו מלעשות לכן
אומרים מעט ובזה שמח היצה"ר לומר הרי
זה שהיה נדיב הוא עצמו נעשה כילי חזו גברא
עשיר גדול והוא אומר לעשות עם עני חשוב
או ת"ח מעט מזער ואח"כ תכף יעשה הרבה
כמעט בלי מחשבה וזוהי המצאת הצדיקים
לומר מעט ולעשות הרבה א"נ אפשר משום
דאיכא למיחש דמשום כסופא הוא דעבד להכי
אומר מעט ועושה הרבה דכיון שהוא מוסיף
היא טובה תוכח"ת כי בלב שלם עושה ולא
משום כסופא כמתבאר מסוגית ב"מ דף כ"ב
ע"ש וכמ"ש בדרושים בס"ד:

יד. צדקה כתבו המפרשים דכדי שלא תהיה
הצדקה עם אדם שאינו הגון זאת
העצה היעוצה שיתן צדקה להרבה עניים כי
בין כלם יהיה ודאי הגון וז"ש פור נתן
לאביונים רבים ודאי צדקתו עומדת לעד כי
בכללם ודאי יהיה הגון ואני הדל כתבתי
בדרושים דר' יצחק דאמר פ"ק דבתרא
דמציא לו מעות לעשות צדקה חולק וסבר
דכל שעושה צדקה והוא מכוין למצוה הגם
שיהיו בני אדם שאינם מהוגנים היא רצויה
ויחשבה לו צדקה דק"ל כר"מ דישאל בכל
אופן נקראים בנים והצדקה שעושה עמהם היא
העולה:

טו. צאן לבן היו נשמות ישראל וטרח יעקב
עד שמשך כל כח לבן אצלו. ולבן
היה רוצה להחזיר ליעקב ליקח הצאן ופתחו
לתת לו עושר ואם ח"ו היה חזר נאבד העולם.
הרב נזר הקדש פ' ויצא:

טז. צאן אלו ישראל כדכתיב ואתן צאני
צאן מרעיתי אדם אתם ואפשר

שהוא כלו המשכת החסדים והוא זמן עשות
חסד. וכבר רבינו אפרים ז"ל רמז בפ' צדק
צדק תרדוף למען תחיה וירש"ת אותיות תשרי
שיש לעשות צדקה בתשרי עכ"ד. ואפשר
לרמוז דבעשרת ימי תשובה אפיק ב' ימי ר"ה
ושבת ויה"כ נשארו ו' ימים שיש לעשות
צדקה במתן דמ"ם וזה רמז וירשת ו' תשרי
שבהם יש לעשות צדקה בכסף. הגם דבר"ה
ושבת יש לעשות שיתן משלחנו לעני וכיוצא
מ"מ בכסף לא אפשר על הרוב אלא בו' ימים:
ט. צדקה צריך שיעשה מממונו שלא יהיה
בו גזל ועושק וכמ"ש בזהר הק'
ואפילו אם יש לו חובות צריך שיפרע חובותיו
כמ"ש בס' חסידים. צב) וזה רמז דרך צחות
בפרוע פרעות בישראל שפורע חובותיו אז
בהתנדב עם כמש"ל מערכת פ"א אות ז"ך
ע"ש וזה פשט הפ' בצדקה תכונני רחקי מעושק
אימתי תכונן עם הצדקה כשתרחק מעושק.
והצדקה היא מממונך נקי ובר אז בצדקה
תכונני:

י. צנעא כתיב והצנע לכת עם ה' אלהיך
וכמ"ש פ' החליל אפי' הלוויית כלה
ומת שהם בפרהסיא צריך צנעא כ"ש דברים
אחרים ובהר"ח א"א דף ס"ד ע"ב אמרו כל מילוי
דבר נש בסתימו ברכאן שריין עליה. באתגליא
אתר דבי דינא שריא עליה ורע עין שליט
עליה ובדף ר"ב ע"א אמרו מה דאיהו סתים
ברכה שריא עלוי כיון דאתגלי אתיהיב דוכתא
לאחר אחרא לשלטאה עלוי:

יא. צדקה אם עשה צדקה ממעות שגזל
ואח"כ פרע לנגזל או פייסו ומחל
לו יש לצדד דהצדקה שעשה נחשבת לו למצוה.
אבל לא יעשה כן לתת צדקה כי אם ממעות
שלו שהם באו לו בהתר ועיין בקונטרס אהבת
דוד דף פ"א ע"א:

יב. צפורן לפעמים נולד על הצפורן
שרטוטין חורין והוא סימן טוב

ד ב ש דיבורים

צב) ע' לעיל מע' ו' אות ז' וש"נ.

לרמז צאני רמוז היחוד צא גי' הוי"ה אדני
נ' שערי בינה י' רמז לאבא אדם אתם אותיות
אמת בסוד מ"ש רשב"י ע"ה בסוד ויתן אותם
אלהים ברקיע השמים וא"ש ההי"ב:

טו"ב. ציון גימ' יוסף ובהכי נחא משו"ל
שכל מה שאירע ליוסף אירע
לציון כמ"ש בתנחומא סוף פ' ויגש וכן
באגדתא דבראשית ועיין לעיל מערכת י' אות
כ"ד:

ח"י צבאות אמרו רז"ל פ"ק דברכות דעד
שלא באת חנה לא היה מי
שקרא לה ית' צבאות. ואני הצעיר בנחל שורק
הפטרת ר"ה כתבתי בעניותי במ"ש רבינו
האר"י ז"ל דמזמן שנגע בירך יעקב נסתמה
הנבואה עד שבא שמואל ותקן וחזרה הנבואה
ולכן קראוהו רבן של נביאים וחנה התפללה
שיותן לה שמואל ואמרה אם ראה תראה וכו'
ע"ש בארך ומשו"ה חנה אמרה ה' צבאות דשם
צבאות הוא רמוז לנצח הוד ומשם יניקת
הנביאים והיא זכתה לשמואל ע"ש באורך
ואפשר כי שר עשו נגע בירך ומשו"ה שמואל
גימ' עשו עם הכולל לרמוז שהוא שלט בשר
עשו וחטף הירך ממנו ואפשר רמוז ושמואל
בקראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם דזכרון
שמו ירמז להכנעת עשו ששמואל תקן הירך
ובזכות זה קוראים אל ה' ויענם כי זכירת שמו
סגי להגביר הרחמים ודוק:

יט. צפרנים הנה מבחי' הצפרנים היו
הלבושים של אדה"ר בהיותו
בג"ע הארץ לשמרו מהחיצונים ובהתפשט מהם
נשאר ערום ונחבא מפני המזיקין והחיצונים

דבש דיבורים

צג) הרב"ח הוא בפ' כ"ה סוף פ' י"א והירושלמי
הוא בסוכה פ"ה ה"א כב: וע' מגלה עמוקות פ'
משפטים דיונה בן אמתי הוא משיח בן יוסף.
צד) צ"ע דמאן יימר שהמקושש אמר זאת שהוא
מתכוין לשם שמים דילמא לא אמר כלום רק חז"ל
גילו זאת מרוה"ק.

והצפרנים הם שרש הקליפה אלא שהיא זכה
בתכלית הזכות והיא יונקת ממקום בקיעת
הבשר שבחוץ האצבע כי משם צמיחת הצפורן
ומה שהוא כנגד הבשר הוא בתכלית הזכות
אבל מה שעודף מהצפרנים ויוצא לחוץ מכנגד
הבשר של האצבע זה צריך לחתכם כי שם
נחלין החיצונים ויונקים בתכלית וז"ש בזהר
הקדוש לא ליבעי לאינש לרבאא אינון טופרין
וכו' ולכן ענשו של המגדל צפרנים קשה מאד
ס' ערכי הכנויים להרמ"ז ז"ל ע"ש באורך:

כ. צרפית מסוד שרה ולכן ברכה מצויה
בביתה ס' ערכי הכנויים

הנז' ורבינו בחיי פ' פנחס צג) כי דאליהו
נשתטח על בן הצרפית שהיה בן גויה ונראה
דקאי בשיטת רבינו מהר"א ממיץ ז"ל כאשר
כתבתי בפתח עינים ביכמות רף ס' ומ"ש
דהצרפית היתה גויה כעת לא מצאתי ברז"ל
דעת זה ומרז"ל בירושלמי מס' סוכה אמרו
שהיה הבן יונה בן אמיתי ומ"ש בפתח עינים
דישוב הרב מש"ל למהר"א ממיץ אינו עולה
יפה לרבינו בחיי ז"ל במ"א פירשתי שיחותי
בס"ד וכאן אין מקום להאריך:

כא. צלפחד הוא שרש חמשה גבורות שהן
ה' בנותיו וכו' והיה להם חלק
בארץ ישראל כי גם שהם גבורות מ"מ אחות
בזכר ומחלה ונועה הם ב' בלתי ממותקות והג'
אחרות הם נמתקות. שם בערכי הכנויים ע"ש
באורך:

כב. צלפחד המקושש לשם שמים נתכוון
שהיו אומרים ישראל כיון
שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה
מרגלים שוב אינם מחוייבים במצות עמד
וחילל השבת כדי שיהרג ויראו אחרים תוספות
בתרא דף קי"ט משם מדרש. ובשו"ת עבודת
הגרשוני סי' תשעים הקשה דהא אמרינן
גדולה עבירה לשמה ואמאי נהרג צד) ותיירץ
הרב דכונת המקושש לקדש שם שמים וליהרג
להורות דצריך לקיים המצות וכן עשו עכ"ד
ועמ"ש הרב מהרש"א בחידושי אגדות דכיון
דמקושש כונתו לשם שמים הו"ל מלאכה שאינה

כו. **ציצית** מקיים מצות ציצית כאלו קיים כל התורה (צו) וכן כל הכופר בע"ז כאלו קיים כל התורה כלה וכל המשמר שבת כאלו קיים כל התורה כולה ונכתבו בזה אחר זה פסיקתא:

כז. **ציצית** מציל מעינא בישא דכחות הטומאה ילקוט ראובני פ' שלח בשם האר"י ז"ל:

כח. **ציצית** כשהאדם מתעטף בציצית ויוצא מפתח ביתו הקב"ה שמח ומלאך המשחית זו משם וניצול האדם מכל נזק ומכל משחית. אמר ר' נהוראי אסהדנא עלי מאן דנפיק מתרע ביתיה בציצית ותפילין ברישא אודמנת שם שכינתא ותרין מלאכין ומלוין יתיה לבי כנישתא ומברכין ליה וחד מקטרגא אזיל אבתריה ועל כרחיה עניי אמן שם בשם הזהר הקדוש:

כט. **ציצית** עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים הם תרי"ג כ"כ רש"י ז"ל בפ"י החומש וכתב עליו הרמב"ן ז"ל בס' המצות בריש שרש א' ואיני יודע אם אגדה היא ע"ש וק"ק דהרי איתיה במדבר רבה ותנחומא פ' קרח ופסיקתא פ' שלח. ומה שתמה הרמב"ן דציצית חסר י' ק"ק דהרי בפסיקתא נרגשו מזה ואמרו דכתיב לציצית ול' השלימה חשבון ג' ציצית וכ"כ הטור סימן כ"ד. וכ"כ התוספות במנחות דף ל"ט אלא שכתבו כן מדנפשיהו ועיין ברכי יוסף סי' כ"ד. ואפשר דנרמזו ג' פעמים תרי"ג בג' ציצית כנגד מחשבה דבור ומעשה ובג' שהיא כנגד המעשה כתוב ל' להשלים ג' פעמים תרי"ג דהכל לפי רוב המעשה והמחשבה והדבור הם תלויות עד המעשה. ורמז זה באות ל'. שאם לא באו לידו איזה מצות לקיימה ע"י למד דרומז ללימוד יכול לקיימה ע"ד שאמרו כל העוסק בתורת עולה וכו' וכמו שכתבו ז"ל ועיין לקמן אות ל"ח:

ל. **ציצית** הקב"ה הלביש לאדה"ר ציצית שנא' ויתפרו עלה תאנה. ילקוט ראובני בשם המדרש:

צריכה לגופה ועמ"ש אני הדל בקונט' ראש דוד ריש פ' פנחס ופני דוד פ' שלח בס"ד:

כג. **צלפחד** כיון דדכר שמיה דצלפחד קב"ה דכתיב כן בנות צלפחד דוברות אתידע דהא אתכפר חוביה. זהר הקדוש ריש פרשת שלח דף זק"ן ע"א. ואתיא כי הא דאמרי בש"ס פ' חלק דא"ל אליהו זכור לטוב לריב"ל דבמה שהזכיר שם אביו אבטח לאביו לעלמא דאתי ע"ש ופירש"י ועאכ"ו מה שהזכיר הקב"ה כביכול צלפחד:

כד. **צלפחד** אמרו בשבת דף ק"ן ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה וזכר ששבת היה ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. והחסיד הזה היה צלפחד שחילל שבת והוא היה המקושש ונתקן על ידי החסיד הזה ובא לידי גסיון ונתגבר על יצרו ושמר את השבת ומקודם מת על חילול שבת ועתה עי"ז היה לו פרנסתו שלא יהא עני חשוב כמת ואילן צלף רמזו בשמו צלפחד. ילקוט ראובני פ' שלח משם ס' עמק המלך ע"ש אורח החכמה 1234567 באורך:

כה. **צלפחד** הוא מקושש וכתוב ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים ויניחוהו במשמר ומה הקשה הרב שבות יעקב ח"א סימן י"ד על תשובת רב שרירא גאון הביאה מרן בב"י א"ח סימן רס"ג דאין מכניסין לבית הסהר בשבת וכו' ע"ש ונעלם מהרב ז"ל מ"ש רבינו בחיי (צה) ויקריבו אותו ליל מוצאי שבת ועוד כתבתי בעניותי בזה בקונטרס ברית עולם דף קי"ד ודף קט"ו בס"ד:

דבש דיבורים

צה) בפ' שלח ס"ו ל"ב.
צו) ע' מראית העין בליקוטים לש"ע או"ח סי' כ"ד (קל"א ע"ד מדפי הספר ד' ירושלם ת"ו). וע' יוסף תהלות מזמור מ"ה ובמד"ק מע' מ' אות כ'.

ליחידים לשעתן הבוחרים בתורה לרצונם כמי שאינו מצווה ועושה ולא זכו אליה אלא ע"י מלאך אדם מרז"א"ל. שם [מ]יפז"א"ל. אברהם מצדק"א"ל. יצחק מרפא"ל. אחר שריפא אותו מחולשת העקידה. יעקב מפז"א"ל. יוסף מגבר"א"ל. משה קודם מראות הסנה ממט"ט. ואמרו כי אולי אליהו למד ממלת"א"ל. ואולי פנחס למד ממנו גם הוא לפני המעמד הנבחר כי אח"כ כתיב לא בשמים היא. ואמר כי זה הברור האחרון יהיה כהתוך כסף בתוך כור כי אפילו פושעי ישראל אחרי שעמדו רגליהם על הר סיני הם או מזלם ואמרו עם הקהל נעשה ונשמע כסף הם אלא שצריכים צירוף והדברים מגיעים לחבלי משיחנו ולמלחמת גוג ומגוג. ההבדל הג' אחרון חביב הוא ונפלא שלא נהיה צריכים עוד צירוף אחר לעולם אלא כהתוך כסף בתוך כור ככה ישאר מזה הברור כסף נקי בתכלית השלמות. הוא שאמר המלך החכם הגו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי. הגו באתב"ש צרף אמר כי אין כאן מין בשאינו מינו אלא שהכסף הזה טעון צרוף מן הסיגים שחברו לו במקרה בין הגליות ולסוף יצא לצורף כלי כהנים לויים ישראלים כלה זרע אמת הרמ"ע ז"ל במאמר הרקיעים כ"י בסופו:

לה. צפנת פענח. אפשר שה' שם בפיו שם זה להורות שנתעבר בו נפש יצחק אע"ה כמ"ש הרב עיר בנימין משם האר"י ז"ל. זה רמזו בשם צפנת פענח צפון יצחק כי פענח גי' יצחק אע"ה:

לו. צדק צדק תרדוף אפשר דרך הלציי במה שאמרו שהנותן מהרה חשוב ב' צדקות וז"ש צדק צדק יהיה חשוב שני צדקות במה שתרדוף שתתן לעני מהרה למען תחיה (צד):

לו. צדקה שקולה ככל המצות כמ"ש פ"ק דבתרא דכתיב והעמדנו עלינו מצות לתת וכו' ואפשר לרמוז בתיבת מצות. דצ' הוא רמזו לצדקה ושאר אותיות מות והצ' מפריד מות כמש"ה וצדקה תציל ממות.

ל"א. ציצית טעם כלאים בציצית ובגדי כהונה כי ע"י מצות ציצית יש הפרה לקליפת כלאים. שם בשם הרב הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות:

לב. ציצית ח' חוטין לזכור מצות ועבירות התלויות בח' אברים. עין. פה. ושת. אזנים. אף. ידים. רגלים. אות ברית. וכלם תלויים בלב שם. בשם ס' ציוני ויותר נראה לאפוקי ושת ולעיולי לב ועיין בס' חרדים:

לג. ציצית ח' חוטין שניתנה לנו המצוה בזכות ישראל יצחק יעקב שרה

רבקה רחל אברהם לאה. שם בשם כנפי יונה: לד. צירוף יחזקאל הע"ה אמר היו לי בית ישראל כלם נחשת ובדיל וברזל

ועופרת בתוך כור סיגים כסף היו והיתה הכונה על הצרוף שנעשה מהם במצרים כטעם אימה חשכה גדולה גופלת עליו. ושם הסיגים כסף היו שהובררו להיות כלם ממלכת כהנים וגוי קדוש. והפלא מאותיות סיגים שהן מתחלפות באת ב"ש ומצטרפות רחמים בסוד כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים וגדול כבודו כמאמר הזהר גבי זהב התנופה דאתפשטותא דכספא טב לעולם והזהב לא כן. אח"כ אמר יען היות כלכם לסיגים שחזרו לעלבון ראשון של אותה עיסה גזם ופירש שהם צריכים בירור אחר אלא שהוא ישתנה מן הראשון למעליותא בג' דברים הא' כי תחלה היה במצרים ארץ נכריה מלאה גלולים והאחרון יהיה בירושלם ארץ אשר אלהינו דורש אותה תמיד. והב' כי זה האחרון יהיה קבוצת כסף ונחשת וברזל ועופרת ובדיל אל תוך כור הנה תחלה לא היה שם כסף כי חסרה מהם תורת חסד ואע"פ שהיתה לשבט לוי ישיבה במצרים לא זכו בה כל ישראל יחד באותו פרק ועוד מעמד הר סיני חביב לך. שנתחדשה בו ההלכה מפי הגבורה לקהל חקה אחת לדורותם לברית עולם יותר מתורתן של ראשונים שהיתה מסורה

דבש דיבורים

(צז) ע' חומת אנך ס' שופטים אות א'.

[מדרש חזקוני]

ואתי כתירוצ שני של המרדכי וק' דא"כ למה הוצרכו במדרש לתרץ דל' משלמת וי"ל דהיכא דאיכא לישב הא עדיף מלומר דאזיל בתר קריאה וחשבינן כאלו כתיב י' ועמ"ש לעיל דרך רמז בזה:

לט. צדקה מהפכת מדת הדין למדת רחמים (צט) כמ"ש רז"ל ואגב אומר דיש

הפרש בנס הנעשה לצדיק ק') דאם הוא במדת רחמים. אותו הנס נעשה לצדיק ההוא דוקא אבל הנס שנעשה מסיבה כי בזכות הצדיק נהפך מדת הדין למדת רחמים הנס ההוא מועיל גם לאחרים דכיון דמדה"ד היא רחמים ירבה השפע והיתנה הרוחה. וזה אפשר שהוא כונת הכתוב וה' פקד את שרה וכו' ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים כל השומע יצחק לי וכתב רש"י ז"ל מדרש אגדה הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו ביום הרבה תפלות נענו עמה ורב שחוק היה בעולם עכ"ל והטעם דאלים זכות אברהם אע"ה ושרה אע"ה דמדת הדין נהפך לרחמים וז"ש וה' פקד את שרה ואמרו רז"ל דכי כתיב וה' ר"ל הוא ובית דינו דגם מדת הדין נהפך לרחמים. וז"ש צחוק עשה לי אלהים כל' מדת הדין נעשה רחמים ולכן הרבה עקרות נפקדו הרבה חולים נתרפאו וכו' דמדה"ד נעשית רחמים וכל השומע יצחק לי בשבילי דמדה"ד נהפך לרחמים:

וזו טעם שהצדקה מקרבת הגאולה דע"ה הצדקה מתהפכת מדת הדין למדת רחמים וכפי רוב הצדקה כן ירבה הרחמים ובא לציון גואל. ואפשר דרך הלציי שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי וכו' הכונה שמרו משפט ר"ל מדת הדין תסתר ויהיה רחמים וכי תימא במה נזכה לזה לז"א ועשו צדקה כי בזה נשמר המשפט ולא ירצה לפעול כמדתו כי מדה"ד מתהפכת לרחמים. וזכ"ה אשרי שומרי משפט כלומר מצניעין ומסלקין מדה"ד וזה על ידי עושה צדקה בכל עת ודו"ק:

מ. צדקה תרומם גוי נדבה שהביאו ישראל למשכן תנחומא דף קי"א. ואפשר

ובירושלמי קורא לצדקה מצוון כמ"ש הוה מפליג מצוון וכיוצא ורמזו בתיבת מצות דצ' הרמז לצדקה מפרדת מות שלא תבא. ויש לומר בסגנון אחר דצ' של מצות הוא רמז שהצדקה הוא ליחד קב"ה ושכינתיה צח') שהם שמות הקדש הוי"ה אדני שהם כמספר צ' עם הכולל ובוה ניצול מהמות הרמז ביתר אותיות מצות כדאמרן:

וזו הרמז עצמו יתכן בכל מצות שבכל המצות יכוין ליחד קב"ה שהם שמות הקדוש הוי"ה אדני כמספר צ' של מצות עם הכולל ובוה ניצול מן מות שהם יתר אותיות מצות כדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ודוק. לח. ציצית כתב רש"י סוף שלח כי ציצית גימט' ת"ר וחי חוטים וה' קשרים הם תרי"ג וז"ש וזכרתם את כל מצות ה' ע"ש וכבר כתבתי לעיל אות כ"ט דהרמב"ן ז"ל בס' המצות בריש שרש א' כתב ואיני יודע אם אגדה היא וכו' ע"ש וק' דהא איתא במדבר רבה ובתנחומא פ' קרח ופסיקתא פ' שלח. ובפי' התורה כתב הרמב"ן ולא הבינתי דציצית כתוב חסר וכו' וגם זה תמוה דבפסיקתא אמרו דל' לציצית משלים והביאו הסמ"ג בשם מדרש ובמרדכי ריש ה' ציצית כתוב שרבינו יהודה הקשה זה ותירץ כי ל' לציצית משלמת ועוד כיון דקרינן ציצית אין משיבין על המדרש. וק"ק דבמדרש העירו בזה וניחא להו כשינויא קמא וכמ"ש אני עני בבר"י ומחבר"ר סי' כ"ד ע"ש. ועתה אבא העי"ר כי רבינו האר"י זצ"ל כתב דתיבת צפונה גימט' רל"ב הגם דכתיב צפנה בלי ו' וכ"כ בס' כנפי יונה במדות הדרשא.

דבש דיבורים

צח) ע' לעיל אות ה' וש"נ.

צט) ע' יוסף תהלות מזמור מ"א שפי' בזה את הפ' ביום רעה ימלטהו ה' וע"ש מזמורים ד', מ"ג, מ"ה, פ"ז אות ו', ק"ה, וק"ט אות ר' וע' מד"ק מע' ה' אות ט' ומע' ח' אות י"ד, ובפתח עינים עירובין פו'. ומראית העין סנהדרין צח.
ק) ע' לעיל מע' נ' אות ט"ז וש"נ.